

Abonamentul: Sz. k. ü. mell.

Pe un an C. 1.50.
Un număr 16 fil.Insertiunile se
primesc pe lângă
un preț modest.

Telefon: Nr. 35.

Românul Târnăvean

Administrația și
Redacția:Strada
Elizabeta Nr. 30,
unde sunt a se
adresă toate
scrisorile.Manuscrisele nu
se înapoiază.

Apare lunar, afară de lunile de vară.

Nefericirea poporului român.

Mă frământă mult și pot zice mereu soarta neamului românesc din monarhia habsburgică. Văd, că neamul acesta are mulți dușmani. Nici puterea centrală a Monarhiei din Viena, nici stăpânirea nemijlocită a maghiarilor din Budapesta nu ne sunt pretini. Dela anul 1869 încoace nu s'a întâmplat niciodată, ca prin un act de stat Viena ori Budapesta ș'ar fi dat o dovadă de dragoste față de neamul românesc. Poporul român este desconsiderat și persecutat într'o formă tot mai bruscă și tot mai cruntă și pe zi ce merge este numai suferit pe pământul său strămoșesc!

Nu aici zace însă tragicul acestor stări de lucru, eu conzidar aceasta de o nefericire secundară. Mult mai periculos și potențându-se devine catastrofal pentru soarta și viitorul neamului nostru un alt simptom, care să ivește ici și colo, apoi tot înmulțându-se și lățindu-se pretotindenea, și care de câte ori îl privesc îmi umple sufletul cu o nesfârșită durere. Icoanele aceste urite, cari ne prezintă pe alți dușmani al neamului nostru, nu sunt alte decât faptele slabe și păcatele proprii ale neamului românesc.

Să punem numai întrebarea: puteau oare rezista Viena și Budapesta valurilor răscolite a poporului român, care numără la patru milioane de suflete, dacă acest popor ar fi și ar fi fost în totdeauna conștiu de datorințele sale și de chemarea sa dela cel mai mic până la cel mai mare fiu?! Mai întrebăm, că oare dușmânia stăpânitorilor nostri nu s'ar fi schimbat cel puțin în semne esteriore de simpatie și dragoste, dacă în poporul român ar fi dat de un

popor trezit la conștiința adevărată națională?!?!

Nefericirea e, că poporul român i-au fost desvalite cu veacuri mai înainte părțile lui slabe. Stăpânitorii au știut întotdeauna să se folosească de slăbiciunile noastre și noi nici când n'am fost în stare să dovedim mai multă putere de viață și energie proprie decât slăbiciuni.

Susțin deci din nou pentru că așa văd, de când știu aprecia evenimentele din jurul meu, că dușmanii cei mai temuți al poporului nostru sunt slăbiciunile sale proprii. Nu mă gândesc nici pe departe și nu vorbesc de cei câțiva fii, — foarte puțini — a neamului, cari totdeauna între toate împrejurările au avut o purtare demnă românească, am înaintea ochilor pe ceilalți mulți, din vina cărora nu poate avea neamul nostru înaintare.

Ce văd și ce vede fiecare din tabera celor devotați cauzei noastre? Văd pe mulți dintre frații mei, cari n'au absolut nici o cunoștință de idealul neamului nostru! Alții, cari să pot lauda cu acest lucru sunt mult mai rafinați și mai slabi să porceadă conform aceluia ideal. De aici urmează apoi, că nici faptele noastre, nici energia, care o prezentăm în acțiunile noastre nu arată nici un rezultat. Câți români sunt, cari în faptele lor uită cu desăvârșire, că chemarea lor pe pământ este, să lupte prin toate căile și cu toate mijloacele posibile pentru ridicarea neamului lor propriu.

Neamul românesc să fie cel dintâiu neam! Limba care o folosim să fie cea românească la toate ocaziunile. Să luptăm neincetați pentru validitatea limbii noastre în viața publică a teritorului civil de unde

ne ținem. Să lucrăm pentru deșteptarea poporului de rând, care este tăria noastră, forța neamului românesc de pretotindenea. Să-l deslușim, că idealul unui popor pretinde libertate, pretinde independență. Să facem să înțeleagă țărâtimea noastră, că cel mai înălțător act în viața unui român este, ca între toate împrejurările să lupte pentru idealul neamului nostru.

Îmi este scârbă, când văd pe cei mulți dintre cărturarii nostri, cari în loc să folosească orice moment pentru cultivarea lor propriă și pentru deșteptarea poporului, să lăfăiesc prin cafanele, ori critică pe alții cari vor să lucreze, dar cari sunt prea neputincioși să le îndeplinească toate. Văd pe acest prozeleți al societății noastre, vânătorii de comodități, cum invidiază și calumniază pe alții, cari nu pot să privească muți la peirea neamului lor. Văd pe cei mulți, cari bucuroși aleargă la dușmanul tău, gata să te vândă, să te tradeze în orice moment. Văd pe cei mulți dintre inteligenți cari și astăzi trăiesc din necultura și neorientarea poporului nostru abuzând totodată de neputința acestuia. Văd pe aceia cari vorbesc mai bucuroși altă limbă, decât limba lor românească, văd pe aceia, la cari le este rușine întră străini de ființa lor de români. Văd pe cei mulți, cari fiind vorba de aducerea jertfelor dispar deodată de pe arena publică. Ce icoane urite sunt aceste!!!

Iată deci, pentru ce putem zice, că neamul românesc din Monarhia habsburgică este și astăzi, azi în veacul al XX-lea, un popor de sclavi!

Dr. R. B.

FOIȚĂ.

Isprava necuratului.

Eră pe vremea pe după potop. Urmașii lui Noe se înmulțiră la câțiva ani de le eră mic pământul și prinseră a-se ivi din nou năcazuri în lume. Văzându-o aceasta bunul Dumnezeu, porni pe o rază curată de soare și se cobori din ceru între oameni, ca să le mai aline cu vorba sa înțeleaptă durerile și suferințele. Și umblă preabunul Dumnezeu din sat în sat ca un moșneag uitat de vreme și aici înecă cu sfatul său cel blând suspinul unei bătrâne văduvite, acolo uscă de pe obrazele ofilite lacrimile unor orfani mamei și sămână pretotindenea pe unde trecea, liniște și mulțumire. . .

Mergând așa prin lume, ajunse și la căsuța unde tot mai viețuia încă bătrânul Noe. Dar abia își mai încurcă zilele. Era cărunt ca iarna, slab și desiriat și subțiat în umeri și supt la față, de gândea că-i numai umbra frumosului Noe deodată. Știa destul de bine Dumnezeu, că-i năcăjit bătrânul și-i amărât până la suflet pentru păcatele urmașilor săi și de aceea nu și-a putut urma drumul mai departe, fără de a-l cerceta și să îmbună biata inimă chiruită.

A intrat dar Dumnezeu în curte și l-a aflat pe Noe șezând pe o laviță învechită, la umbra unui frasin mândru, crescut în fața căscioarei sale bătrâne. Și eră dus pe gânduri. Își țesea cu sfială prin minte minunea mare, prin care a scăpat cu ai săi de apele potopului, și parcă îi sunau și acum în urechi urletele și mugetele valurilor ucigătoare și parcă vedeă și acum năpasta fulgerelor din necuprinsul văzduhului. . . Își reamintea cu groază ziua, în care a debarcat pe Ararat, când îi văzură ochii pământul acesta gol și pustiu și când a prins a cobori cu ai săi la șesuri de prin codrii muntelui. . .

— Bună vremea, moșule! — zise Dumnezeu bătrânului, în tonul unui străin, care calcă lumea largă.

— Bună să-ți fie inima, străine! — răspunse moșneagul, ca trezit din un somn adânc. — Vino și șezi aici lângă mine și spune-mi de unde și până unde, că după cum te arată straiete n'ai fi de prin părțile noastre.

— Apoi, voi ședeă puțintel, moșule, ca să vă șadă binele, că-s trudit și eu de drum și neodihnă, — îi zise cu blândeță milostivul Dumnezeu. Viu dela răsărit și merg spre apus, povătuind pretotindenea pe unde trec, pe oameni, la bine și ascultare, semănând pretotindenea

floarea păcii și a mulțumirii, căci acesta îmi este meșteșugul. . .

— Chiar bine dragul meu, că te-ai abătut și pe la căsuța mea, dacă îți este acesta meșteșugul, — răspunse bătrânul, — căci lipsă mare mai are și sufletul meu de floarea mulțumirii. . . Ascultă streine. . . ascultă! . . . Eu am fost un om cu frica lui Dumnezeu Sfântul. I-am păzit cu dragoste poruncile și Dumnezeu mi-a pătruns în inima mea curată și a văzut, că eu sunt bun și m'a scos întreg din apele potopului, și acum urmașii mei, copiii și nepoții mei. . . s'au corbit în noianul fărădelegilor și s'au făcut dușmanii Aceluia, care m'a mântuit prin milostenia sa de primejdia potopului. . . Mă doare sufletul. . . mă doare de cred, că mi-se despică, streine și dacă tu zici că știi mângăia, ai bunătate și vindecă ranele acestui suflet îndurerat, căci îți va fi recunoscător în vecii vecilor. . .

— Să fii pe pace, moșule, îi răspunse Dumnezeu — căci prețul virtuții niciodată nu piere. Tu ești plăcut și acum înaintea lui Dumnezeu pentru viața ta cinstită și curată, iar urmașii tăi, dacă nu-ți urmează pilda, vor vedeă ei la urmă, unde vor ajunge. Tu fii statornic numai în credința arătată până acum și Tatăl ceresc îți va respălă la vremea sa truda cea nepregătită. . . Uite, ca să-ți fac și eu un bine, îți dau

Şezi!

— Adunarea de toamnă a judeţului. —

La adunarea de toamnă a judeţului nostru, ținută în ziua de 16 Oct. a. c. s'au prezentat iarăş un număr aproape disparent de membrii români. Erau de faţă dnii: Laurenţiu Pascu, protopop, Dr. Alexandru Morariu, avocat şi Dr. Romul Boilă, cari au venit îndată la început, rămânând în sală până la sfârşitul şedinţei. Membrii unguri erau de faţă într'un număr neobiceiuit de mare, ba îl zărim şi pe deputatul Ibaşfalăului dl Izekutz Gyözö între ei, dovadă, că perciunaţii noştri avuseră lipsă de cuminenia vicleană al armeanului. Sunt de faţă şi pe galerii românii dornici să asiste la luptele aprige cari să dau în sala aceasta, unde nu apăruseră români înainte de anul 1910. Au venit şi câţiva unguri, pe cari îi interesează desbaterile.

Deschiderea adunării.

Între aplauzele unguirilor prefectul ocupă scaunul prezidenţial şi deschide şedinţa. Să dă cetire raportului domnului vicişpan, care constată, că în judeţul Târnava mică toate treburile obşteşti şi mai ales cele administrative sunt în ordine. Ce e drept potopul năpustisă ținuturile cele mai roditoare, criza lungă de bani alungă pe oameni la America, românii gem sub greutăţile, cauzate de administraţia publică, drumurile se află într'o stare mizerabilă, dar după domnul „alispán“ toate lucrurile să află în ordine.

Fişpanul adresează o întrebare către domni că are cineva ceva de observat? Dela capetul mesii unde şed de obicei românii să ridică dl Dr. Romul Boila şi ține următoarea vorbire.

Vorbirea dlui Romul Boilă.

Ilustre Domnule Comite Suprem! Onorată Congregaţiune!

Atunci, când m'am hotărît să-mi ridic cuvântul la raportul vicişpanului, am fost condus de principiul, că în vieţa publică o funcţionare sănătoasă a organelor, numai atunci imi pot închipui dacă opoziţia își face datorinţa ei de controlă severă. Fiind un reprezentant al opoziţiei îndeplinesc aceasta sarcină a mea cu cea mai mare loialitate, declarând, că nu îndrept atacurile mele împotriva persoanelor şi nu din motive jospnice de răsbunare ori cine ştie cu ce intenţie, ci mânat numai de gândul nobil să aduc servicii binelui public.

Domnul vicişpan constată în raportul său scurt şi sec, că în judeţul nostru toate lucru-

rile, dar mai ales cele administrative sunt în deplină ordine. Nu ştiu ce să fac auzind atari afirmaţiuni tocmai din gura domnului vicişpan să mă mir de netemeinicia şi neorientarea organelor oficioase de conducere, ori să mă revolt împotriva acestei cutezante cinice, eu neg zisele şi obiecţiunile domnului vicişpan dela cel dintâi cuvânt până la cel din urmă. Vă voi dovedi deci tocmai contrarul.

Ilustre Domnule Comite Suprem! Onorată Congregaţie!

Înainte de toate relev faptul, că raportul vicişpanului nu să tipăreşte în forma unei broşuri şi nu să împarte între membrii congregaţiunii spre studiere, ca în alte comitate. Aceluia, care are de gând să ieie parte la desbateri în consiliile judeţene, i-se pun deci piedeci însemnate, căci studiarea chestiunilor aduse la ordinea zilei   impreună cu multă osteneală. Să fac atâta spese nebazate pentru lucruri neînsemnate, așa încât mă simt îndreptăţit să cer, ca dl vicişpan să dispue a edita raportul, tipărindu-l şi împărţindu-l între membrii consiliului judeţan.

Observ o nepăsare şi apatie generală la onoraţii membrii, când sunt la ordinea zilei obiecte mai serioase, în schimb aleargă într'un număr neobiceiuit de mare şi să îndeasă cuprinşi de o însufleţire prefăcută, când — spre pildă acum — să face vre-o alegere de oficianţi ori trebuie să lifereze încredere şi osane guvernului.

Se trecem însă la meritul chestiunii. Să privim deci în primul rând întreaga organizaţie comitatenză. Din ce elemente e compus consiliul acesta judeţan, cum să porcede la alcătuirea lui din partea sistemului de guvernament? Membrii consiliului să împart — precum bine ştim — după lege în trei clase. Sunt membrii, cari intră aici pe baza stării lor materiale, adecă după mărimea dării directe, așa numiţii „virilişti“, sunt apoi atâţia membrii aleşi din partea acelor locuitori, cari aleg şi pe deputaţi, câţi membrii virilişti să află, pe urmă sunt câţiva cari fac parte din acest consiliu pe baza oficiului, care îl ocupă.

Să începe....

Întâiu mă voi ocupa cu membrii virilişti. Fiind vorba de clasificarea şi statorirea membrului după un dat numeric, suma, care o plăteşte, ca darea directă ni-se pare în primul moment, că aici nu pot fi greşeli, nu pot obveni nici un fel de ilegalităţi. Şi totuşi! Iată de pildă cazul dlui părinte Anca din Supădure, pe care la scos pe nedreptul din lista viriliştilor. Domnia Sa...

— Atunci îți spun năcazul meu, străine. Uite, nu ştiu cum să aşez vergelele acestea în pământ în felul acela, ca să producă roadă.

— Ei! Şi numai atâta e moşule?! Acesta e nimica! Lasă la mine vergelele, căci ți-le aşez eu îndată. Doar eu sunt om!

— Aici sunt şi vino să-ţi arăt locul, unde ai să le pui.

— Ei! Nu te mai obosi moşule, căci locul, trebuie ales şi așa, apoi am eu să aleg de aici, şi ales odată, trebuie şi îngrăşat. Fii pe pace că îți isprăvesc eu cinstit lucrul acesta şi plată nu-mi ieau, căci meşteşugul meu e de-a face bine oamenilor fără plată.

A căutat mult străinul prin curtea bătrânului Noe, până și-a aflat un loc potrivit, așa că pe când l-a aflat, eră seară, de nu se mai putu apuca de lucru. Rămase deci peste noapte la Noe, care-l găzdui cât se poate mai bine, căci el eră om cu frica lui Dumnezeu. În revărsatul zorilor însă se sculă și alergă în grabă până în pădurea din apropiere, și cât ai bate în palme s'a și reîntors cu un papagal, un leu, o moimă și un porc sălbatic, îi ucise îndată, le scurse sângele în o groapă și mestecându-l cu pământ, îngroapă cu mulțumire sufletească vițele acolo. Apoi a dispărut.

Când s'a sculat bătrânul, cine știe pe unde eră străinul. Noe când i-a văzut așternutul gol, a rămas uluit de purtarea lui. Și se gândia în sine:

Fişpanul: Nu permit dlui vorbitor să înşire aici cazuri concrete!

Dr. Boilă: Onorată Congregaţie! Cum să dovedesc eu afirmaţiunile mele dacă sunt impedecat să înşir aici cazuri concrete...

Fişpanul: Fac din nou atent pe dl vorbitor să se abţe dela înşirarea amănuntelor și să nu discute cu prezidentul.

Dr. Boilă: Mă supun deşi silit, enunţării prezidiale și trec deci la membrii aleși, respective la alegerile congregaţionale.

Onorată Congregaţie!

Ar fi de prisos să mai amintesc aici toate ilegalităţile, cari să țin lanţ cu ocazia alegerilor congregaţionale. Toată țara știe pe câte volnicii, presiuni, corupții, paname și alte blăstămății nemaipomenite s'a clădit și să susține regimul actual, partidul muncii, care sprijinește guvernul contelui Tisza. (Mare sgomot. Strigăte din partea guvernamentalilor: Trăiască Tisza!)

Da, să trăiască, ar fi mai bine însă să faceți ovațiuni milioanelor furate. (Ilaritate mare).

Repet nu voiesc să Vă fac cunoscut din fir în păr decursul alegerilor congregaţionale amintesc numai un caz spre ilustrarea stărilor exemplare, a bunei înțelegeri, cari sustă între unguri și români în comitatul acesta. Domnul solgăbirău al Hususăului, care să laudă a fi unul dintre cei mai neîmpăcați dușmani ai poporului nostru, Domnia Sa este eroul principal al povestirii mele. E vorba de alegerile congregaţionale din Hususău. Aici după afirmarea atât a românilor cât și a maghiarilor este un pact vechiu, în sensul căreia o parte dintre membrii aleși trebuie să fie români, altă parte maghiari. Fiind eu unul dintre conducătorii românilor m'am prezentat la alegere cerând ca membrii români să fie numiți dintre românii aderenți sinceri a partidului național, în cari are încredere poporul. Știți ce mi-a răspuns dl solgăbirău? Ci că pe românii respectivi îi numește el, pentrucă aceia trebuie să fie „patrioți“ buni, cu alte cuvinte să pot fi înhămați la carul guvernului. Apoi Onorată Congregație, eu mă mulțamesc de astfel de pacturi, unde contrarul are să decidă, că cine să fie ales de membru din partidul meu (Ilaritate. Glasuri: Bine a făcut!)

Prigonirea limbei române.

Dl Boila vorbind apoi de membrii ofiici al consiliului, de bilanțurile comunelor, de drumurile mizerabile, ce imoralitatea ofiicianților dela comitat în ce privește închiderea crâșmelor în zile de sărbători și Duminecă, de acțiunea săcuiască din Sânmărtin (Székely ki-

aici două vergulețe, împlântă-le numai în pământ, și roada acestora îți va împrăști în grabă toate gândurile.

Îi lăsă vergelele, își luă rămas bun și înzădar încercă bătrânul în tot chipul să-l opăcească, căci apucă din nou drumul prin lume, ca să mai mângăie pe cei năcăjiți și năpăstuiți. Și erau, cum sunt și astăzi, mulți de acesta. Și Dumnezeu încă știă tare bine, și de aceea n'a voit să mai zăbovească.

Acum am nuiielele acestea, se gândeă în sine bătrânul rămas singur, dar cum să le știu eu aşeză în pământ ca să aducă roadă?! Și mi-am uitat să-l întreb pe străinul acela cinstit. Ei, dar voi isprăvi eu cumva și Dumnezeu, dacă e lucru bun, își va trimite binecuvântarea peste munca mea.

Până când se gândeă bătrânul în feliul acesta, intră în curte o figură pocită de om, se apropie de Noe și îi zise în tonul unei compătimitiri creștinești:

— Moşule, moşule!... Cât ești D-Ta de îngândurat!... Și oare de ce?... Nu mi-ai putea spune și mie?... Poate ți-aș ști ajută!...

— Dar cine ești tu, străine? Spune-mi de unde și până unde și dacă imi vei părea de om cinstit, eu îți spun năcazul cu toată sinceritatea inimei mele și te și ospătez, cum se cuvine unui drumar.

— Ei moşule! Eu sunt un om bun, care umblu prin lume, ca să săvârșesc numai bine pământenilor.

— Om de nimica trebuie că a fost acesta. M'a înșelat ca pe un copil. Dar, l-a bate pe el Dumnezeu, cum nici nu gândește...

Zilele trecură și bătrânul își uită de vergelele primite ca dar dela străinul cel cu plete cărunte. Deodată se trezi însă, că-i răsar doi lujeri frumoși în grădină. Erau două vițe de vie, Creșteau pe zi ce mergeă și așa erau de frumoși, că în bătaia soarelui credeai că-s de aur... Creșcure mari și struguri frumoși se iviră pe vițele de vie, pe cari nu-i putea în deajuns admiră bătrânul Noe. Îi gustă și erau buni și bucuria sa nu se poate prinde în cuvinte...

În urmă stoarse must bătrânul și acesta eră și mai bun. Mai gustă din când în când din el Noe, ca să-și mai alunge gândurile. Și, parcă cu cât stă devenia din ce în ce mai bun, mai pretinos. Și bea cu plăcere bătrânul din el și cu fiecare pahar i-se desliplia parcă limba și vorbea bietul mai cu voie, mai cu drag, și verzi și uscate, ca un... papagal... Doar nu înzădar a scaldat străinul vergelele în sânge cald de papagal!...

Și mai beu bătrânul. Și tot mai mult îi plăcea. Dar deveni turbat la o vreme, turbat ca un leu și uria și dă cu pumnii în masă, ca un scos din fire... ca un nebun...

Și mai beu Noe. Și simția o plăcere din ce în ce tot mai mare în el. Și prinse a râde... a râde fără rost... așa cum râde o moimă... Iar când deșertă și ultimul pahar de beutură de

rendeltség) care s'a pus de scop mântuirea poporului maghiar, deci sărăcirea poporului român, fiind mai mult o acțiune de salvare a buzunarelor câtorva domni nemeși, trece la cheștiunea limbii și continuă astfel:

Onorată Congregațiune!

Bunul cel mai neprețuit al unui popor este: moștenirea scumpă rămasă din părinți, din strămoși fără de care însușire poporul respectiv își pierde caracterul său etnic să mestecă și să asimilează cu alt popor este limba sa! Aceasta, o comoară atât de temută, o mândrie a poporului, bajocorită, umilită și chiar prigonică fiind, un astfel de atac ar constitui o blasfemie, o vătămare a celor mai sfinte sentimente a omului. Dar ce ne e dat să vedem zilnic? În cazuri nenumărate să calcă în picioare acest drept al nostru! Eu voiu aminti numai cele mai cardinale volnicii. Dacă vreau să vorbesc aici în congregația județului, la ceace am tot dreptul după paragrafi din legi, să naște imediat așa un scandal de îi merge pofta omului să mai discute cu Dvoastră serios și cu arme legale. Dacă asistăm numai din întâmplare la vre-o pertractare dela pretură ori chiar dela judecătoria, nu pretorul ori judele, care habar n'are de limba română, ci sluga biroului conduce pertractarea fiind tâlmaciul superiorului său.

Un glas din tabăra guvernamentalilor: Așa este! Da aceasta e drept!

Fișpanul iar amenință!

Onorată Congregație!

Nu voiesc să abuzez de bunăvoința Dv. și nu vreau să Vă molestez (Glasuri: Drept ai! Ne molestez număi) sunt însă atâtea lucruri fără de înțeles, altele iscodite în mintea cine știe cărui satrap pentru răpirea drepturilor noastre, încât îmi este imposibilitate fizică să Vi-le expun toate!

Trec acuma la așezarea banilor publici, a banilor dela scaunul orfanal, care până acuma erau depuse spre fructificare la o singură bancă, la bancă ungurească „Kisküküllő“ din Sănmărtin. Eu conzidăr, că este inutil a depune banii publici și a sprijini banca aceasta...

Fișpanul: Fac din nou atent pe dl vorbitor, că depășește marginile drepturilor sale de vorbitor și dacă continuă să vorbească în aceasta direcțiune îi detrag cuvântul (Mișcare, zgomot în tabera guvernamentalilor, glasuri: Să trăiască prezidentul!)

Blăstămății rare!

Scot din dozarul meu două cazuri eclatante, care trebuie să revoaltă chiar și pe cei mai încărnați dușmani al poporului acesta nefericit.

aceasta, se prăbuși ca un cadavru la pământ și un somn greoiu îl cuprinse în brațele sale voluptoase...

Se trezi. Eră atunci aproape de amurg. Capul îi ardea ca în pară, trupul îi eră slăbit și trudit ca de-o călătorie lungă și-l muștră fără stimpăr conștiința simțitoare... Se ridică atunci în genunchi și pironindu-și cu groază privirea spre albastrul ceriului, își îndreptă în felul acesta glasul cătră Domnul lumii:

»Doamne Dumnezeu meu, greșit-am eu nevrednicul, dar, iartă-mă, căci n'am știut ce fac...«

Și s'au deschis atunci în grabă porțile cerești și un glas de tunet grăit-a cătră fiii oamenilor:

»Isprava necuratului e astă beătură, și zămisliță-i ca prin ea pe voi să vă prihănească.«

Celce are urechi, să audă!...

A. Nan.

Un pădurar anunță pe un român sărac, că ar fi impușcat un iepure în pădurea unui domn mare. Românul neagă, că ar fi făcut acest lucru. Pădurarul susține acuza. Românul este pedepsit cu 506 coroane.

Alt „valah“ năcăjit aveă găște. O găscă s'a băgat în grădina unui nemeș ilustru. Românul deși fără vine este pedepsit cu 44 de zile închisoare.

De pe fețele domnilor să cetă o teamă neobicinuită, un fior de groază să zugrăveă pe mutrele celor mai vestiți bărfitori al tot ce e românesc, par'că și lor eră rușine de cele făptuite.

Dl Boila vorbește apoi de stupiditățile incuibate la orașul Sănmărtin, de fuga primarului, vorbind și pe mai departe fără șfială de munca ce o săvârșesc bandiții aceștia politici.

Răspunsul dlui vicișpan Csató.

Domnul vicișpan Csató îi este unchiu dlui Boila, este și Dsa descendentul unei familii fruntașe române care s'a maghiarizat cu vremea. În răspunsul său dl vicișpan aruncă invectivile cele mai mizerabile la adresa românilor, căutând mereu să vatămă în persoană pe dl Boila.

Șezi!

Dl Boila să ridică să reflecteze la zisele domnului vicișpan, prefectul Kemény Ákos îl împiedecă însă să răspunde demn, să face că nu-l bagă în samă și roagă pe protonotarul să treacă la obiectul următor. Dl Boila rămâne în picioare și încearcă să vorbească din nou atunci dl fișpan să răstește la vorbitorul român și strigă ca scos din fire: Șezi!

Atâta nerușinare pune în mirare chiar și pe cei mai proști mameluci, nimeni nu vreă să creadă, că a putut să fie atât de iloial fișpanul lor, cel mai mare domn din comitat, dl Boila cunoscând însă prea bine pe oamenii cu cine are de lucru îi răspunde calm, ca totdeauna, că „dl fișpan n'are dreptul să-i poruncească să șeadă, cel mult atâta să-i detragă cuvântul“.

Celealalte obiecte.

S'au pertractat apoi celealalte obiecte, la unele luând parte în discuție și românii. Astfel la transcriptul comitatului Liptó pentru statificarea organizațiunii comitatenze a vorbit dl Boila din nou, prezentând o contra propunere prin, care cerea nu statificare, ci administrație națională pentru fiecare popor.

Venind apoi la ordinea zilei cheștiunea fructificării banilor publici, s'a născut o discuție vie între deputatul Ibașfalăului Izekutz și dl Boila, care cerea ca banii publici să fie depuși spre fructificare și la băncile românești, la „Albina“ spre pildă, acărui conducere e depusă în mânil oamenilor mult mai pricepuți și conștienți decât spre pildă la „Kisküküllő“. Congregația să înțelege nici că a băgat în seamă aceasta justă cerere a trecut peste ea fără multă bătaie de cap.

A urmat apoi apelul comitatului Cluj de a aderă și comitatul (județul) Târnavei-mici la rezolvirea politice de colonisări și parcelări în favorul supremației maghiare. La acest punct să ridică neobositul luptător naționalist, un mare binevoitor al poporului, avocatul din Ibașfalău dl Alexandru Morariu și ține una dintre cele mai strălucite vorbiri ce s'a auzit vre-odată în sala aceasta, luat drept cuib al nemeșilor scăpătați și a totfelul de nevoiași paraziți.

Vorbirea dlui Morariu.

On. Congregație!

Apelul comitatului Cluj din discuție emanează din congresul proprietarilor unguri, ținut la începutul toamnei acesteia în Cluj. La acest congres s'au adunat toți trântorii Ardealului, toți nemeși unguri spăriați, că românii le cumpără țara. În broșură „Eladó ország“ (țară de vândut) au constatat, că românii în cei din urmă 10 ani au cumpărat în Ardeal 168593 jugăre de pământ în preț de 58,105,446 cor., dela Unguri. — În acest congres s'a primit de adevărată o statistică în privința cumpărărilor de pământ dela unguri, din partea românilor, care e intenționat falsă. — În aceasta vânzătorii de

moșii din comitatul Huniadoarei Löwy Ignác Seiler Adolf, Steiner Vilmos, Salamon Isidor cu 2123 jug. în preț de 1,205,500 cor., figurează ca unguri, pe când de fapt sunt jidovi. — Moșia românilor Labonț din Piski cumpărată de jidanul Dr. Klein Ferencz ocură în statistică ca moșie ungurească cumpărată de un român. — Moșia cumpărată de românul Dr. Ioan Mihule de 500 jug., cu prețul de 520,000 cor. ocură de trei ori ca cumpărată de aceasta, astfel și o moșie cumpărată de banca „Agricola“ și așa mai departe încât chiar și numai în comitatul Huniadoarei prin falsificarea tendențioasă a stărilor faptice cu vre-o 4000,000 cor. reprezintă mai mult moșiile cumpărate de români dela Unguri, ca în realitate. — Tot astfel stăm și cu celealalte comitate. După statistica ungurească mai puțin preocupată apărută în „Gazdasági cimtár“ jidovii au cumpărat în cei din urmă 15 ani mai mult pământ în Ardeal și Ungaria decât toate naționalitățile, cu unguri cu tot la olaltă.

Dar despre asta congresul ungarilor din Cluj tace, poate că pentrucă pe Jidovi îi cvalifică de unguri. (Ilaritate!)

La asta nu pot reflecta altceva, decât gratulez la asta cvalificație. (Mare ilaritate!)

Dar chiar presupunând, că statistica congresului proprietarilor unguri din Cluj e adevărată și că românii ar fi cucerit în cei din urmă 10 ani pământ în preț de 58,105,446 cor. pretind respingerea apelului comitatului nostru din motivul că:

Politica reclamată de comitatul Cluj în privința colonisărilor și parcelărilor e politica părășitorilor, cari fără de muncă, fără de osteneală voesc să trăiască din spatele și câștigul altora. Aceasta politică e atentat la averea altora sub forme legale. — O atare politică nu e numai imorală și nedreaptă, dar e și fatală în urmări. — E imorală și nedreaptă pentrucă numai naționalității maghiare îi dă posibilitatea, de a se înbogăți pe basa vistierii statului, la care contribuie toate naționalitățile din țară deopotrivă, ceea ce înseamnă a despoia dela naționalități avere pentru a o transpune sub forma legii, naționalității nemaghiare. Ați luă avutul fără de voie și al transpune în proprietate străină, cu scopul strivirii tale, e cvalificația nedreptății în sens criminal. — Noi naționalitățile nemaghiare nu putem rămâne nepăsători când credem, că ni-se așează trântori la pânea și averea noastră câștigată din puterile proprii cu atâta osteneală și muncă cinstită. (Zgomot. Contrazicezi la guvernamentalii!)

Trântori și paraziți nu ne trebuie! Acestea insecte se omoară de toți oamenii iubitori de muncă și progres, ca niște elemente netrebnice și fără de rost în viață, cari trăesc din sucul de viață a altora. — Numai la noi în țară se cultivă principiile de viață a acestor insecte. — Nu înzadar țara noastră reprezintă încă evul mediu în Europa civilisată, prin reintronarea principiilor acestui ev, exprimate de poetul Petőfy: „enni inni jól tudok, én magyar nemes vagyok“. — A reintronă însă lenea și nelucrarea la naționalitatea nemaghiară și ai basa toată existența, tot sprijinul pe vistieria statului, care e susținut în majoritate de alte naționalități e rușinos și e și fatal, pentrucă un popor, care se învață a trăi pe punga altuia, acela nu poate reprezentă nici demnitate, nici putere de viață independentă. — Ridicarea prin propriile puteri a fost și este totdeauna basa morală de progres a indivizilor și popoarelor. — Increderea în propriile puteri, oțelitate prin muncă și jertfă proprie, înseamnă puterea popoarelor și nu lenea cerșitoria dela stat.

Noi popoarele nemaghiare totdeauna numai din propriile puteri ne-am susținut în astă patrie fără de ajutor de stat. Școlile noastre elementare, medii și civile statul nu ni-le sprijinește, ci unde se poate ni-le incuie. Le susținem din sudorile noastre. Asemenea stăm cu toate instituțiile noastre culturale și sociale. Dar ce e mai mult: statul nu numai că nu ne ofere sprijinul culturii noastre, dar ne împiedecă ca din propriile noastre puteri să ni-l dăm. Așa ne împiedecă să ne înmulțim școlile noastre medii să ne ridicăm o universitate, să ne înființăm societăți de cultură și în Ibașfalău ne împiedecă se putem țineă teatre și alte producții în limba maternă.

Noi naționalități nemaghiare suntem în țara asta material de exploatat în favorul naționalității dela putere. Noi din puterile noastre ne vom ridica cultura, bunăstarea materială și fără de ajutor de stat, dar protestăm în modul cel mai solemn în fața lumii culte, ca cu averea, munca și vrednicia noastră să se ridice în ne-lucrarea o altă naționalitate. Protestăm ca din săul nostru să trăiască alții. Protestăm ca banii nostri dați în vistieria statului să se folosească pentru a împărți averi numai unei naționalități. Protestăm cu un cuvânt ca în penele noastre să se umfle alții. Trăiască fieștecă din al lui pe basa unei concurențe economice, finanțare și culturale cinstite, dar nu vom suferi ca din rodul muncii noastre cinstite să-și facă alții merite. Nu vom suferi politica de trântori și față de propunerea comisiei permanente referitor la apelul comitatului Cluj fac

contrapunerea

că apelul comitatului Cluj referitor la legea de colonizare și parcelare în favorul supremației maghiare să se respingă.

După vorbirea domnului Morariu, a cărui cuvinte au făcut o impresie deosebită asupra ascultătorilor, domnii nu-și puteau ascunde spaima și rușinea lor, fiind atâcați și defaimați fără cruțare de vorbitorul român.

Sfârșindu-se apoi punctele din ordinea de zi, fișpanul a închis ședința.

Brutus.

200 de Recursuri.

— Cum au răspuns dl Morariu și Boilă fișpanului trușă. — Spaima domnilor dela comitat. — Aprobarea presei române. —

Fișpanul județului dl Kemény Ákos s'a purtat atât de iloial față de luptătorii noștri dela congregație încât se simțiau necesități conducătorii amintiți să-i deie un răspuns demn, categoric și un răspuns care să-i doară pe aceia, în sufletul cărora s'a stâns par'că orice simț de dreptate și umanitate.

Au hotărât deci să înainteze 200 de recursuri, adecă fiecare să apeleze toate hotărârile dela ultima congregație și cum erau 100 de hotărâri laolaltă să facă 200 de recursuri.

În ziua de 31 Oct. s'au prezentat mandatarii dlor Boilă și Morariu la protocolistul comitatului și iau predat spre împrotocolare cele 200 de recursuri. Vestea despre acest paș energic al românilor s'a lătit cu iuțea fulgerului prin oficiile dela comitat, producând o mare spaimă. Pentrucă trebuie știut, e foarte mult lucru cu rezolvirea unui singur recurs și anume împrotocolare, decopiere în mai multe exemplare, obiecțiunea lungă și temeinică a referentului, iarăș decopiere, apoi înaintarea recursurilor la ministru, unde lucrul să sporește cu mult. Inchipuiți-vă acuma nu un recurs, ci 200 au fost înaintate, ce lucru uriaș s'a dat domnilor dela comitat, deprinși cu comodități și cu isprăvirea alene, deloc temeinică, mai ales a chestiunilor românești. Pe viitor tot așa se va purcede până vor înțelege odată stăpânitorii noștri, că nu mai merge cu politica lor de duplicitate, de asuprire și de realizarea unor idealuri absurde.

Presa noastră națională mai ales ziarul „Gazeta Transilvaniei“ din Brașov, apoi ziarele „Românul“, organul oficios al partidului, „Libertatea“ din Orăștie și „Foaia Poporului“ din Sibiu au aprobat toate și unele chiar cu mare însuflețire direcția unei astfel de lupte inițiate din partea conducătorilor acestui comitat.

În drum de triumf.

S'a început înființarea băncilor populare.

Fără indoială cel mai mare binefăcător al neamului nostru, boierul basarabian, dl Vasile Stroiescu, arătase calea, pe care mergând înainte, vom putea ajunge la o treaptă înaltă economică, la realizarea idealului nostru economic, prin înființarea băncilor populare. Băncile populare, societățile cooperative, cari se vor înființa în satele românești, servesc unui singur țel, ajutorării țaranului român, a micii proprietăți dela sate. Ete ne organizează în privința economică și făuresc calea unui viitor strălucit al neamului nostru.

Conducerea Desp. nostru a îmbrătoșat cu mare dragoste ideea aceasta, pornind acțiunea sa nobilă încă în luna Iunie, când a înființat în comunele Șonfalău și Blăjel câte o bancă populară. În Șonfalău i-s'a dat numele de »Izvorul« și s'au înscris 35 de membrii, în Blăjel a fost botezată »Nădejdea«. înștiindu-se 22 de membrii. Din partea Centralei a fost esmis dl George Stoica, care a lămurit prin conferințele ținute, necesitatea înființării acestor bănci populare.

Banca populară în Căpâlna-inf.

Duminecă în 19 Oct. s'au prezentat directorul Desp. și dl Anastasiu Beșa, în calitate de conferențiar, în comuna Căpâlna-inferioară, având de scop înființarea unei bănci populare. S'au adunat în școala din loc toți frunțașii satului și dl director deschizând ședința l-a rugat pe dl Anastasiu Beșa, directorul agenturii »Albina« din Sânmărtin, să-și ține conferința sa despre tovarășii.

Dl Beșa desvoaltă mai pe larg istoricul tovarășiiilor, apoi începutul economiei naționale la diferite popoare, arată, cum să poate mai mult agonisi prin o muncă conștientă, sistematică, urmând căi sigure, desvoaltă principiile economiei raționale, și ca un bun pricepător al economiei, ne arată apoi scopul și urmările societăților cooperative. Dar să înțeleagă cu toții, ce trebuință avem noi de atari tovarășii, vorbește întâiu de starea mizeră, în care să află poporul român la începutul desvoltării sale. Numai prin biserică și prin școală i-s'a păstrat încă numele de român și caracterul său de popor deschilinit. Dar slavă domnului am trecut peste timpurile acele vitrege, prin invenții și prin învățătura răspândită s'a preschimbato aproape cu totul traiul omului. Și noi trebuie să ținem pas cu lumea, trebuie să ne asigurăm și pe mai departe ființa noastră de națiune puternică și mândră, scoborâtoare din zei, ca urmași a Romanilor, stăpâni pe lumea întreagă. Să tindem deci la înflorirea economiei naționale, să întărim țărâniea noastră, clasa agronomilor, căci nu numai puterea statului, dar mai ales puterea noastră a Românilor zace în țărâniea de rând, împrejurarea, care îl îndeamnă pe istoricul mare. Nicolae Iorga, să numească istoria noastră istorie de sate și preoți. Vorbește pe larg despre urmarea bună al acestor tovarășii, în ce privește organizarea noastră economică.

La închiere adresează prin câteva cuvinte frumoase un apel călduros la adresa ascultătorilor, să muncească în numele cauzei sfinte, pentrucă munca lor va aduce cu vremea roade îmbelșugate.

Am fost la multe prelegeri, dar nicăiri nu mi-s'a dat să văd o însuflețire atât de spontană și de sinceră, cu care a primit poporul prezent cuvântarea conferențiarului nostru, un semn eclatant, că a știut să vorbească pe limbajul și la inima poporului.

Să fac pregătirile de lipsă și să înființeze banca populară »Căpâlnănea«, înscriindu-se membrii 22 la număr.

Banca populară „Economul“.

Duminecă în 26 Oct. dl director al Desp. să prezintă împreună cu dl conferențiar în comuna Hărănglab, unde primiți fiind cu entuziasm din partea poporului, înființează încă o bancă populară »Economul«. Membrii s'au înscris 20.

Apoi domnii din Sânmărtin sunt primiți cu o deosebită plăcere în casa ospitală a domnului preot local.

Banca »Târnavănea« în Feisa.

Duminecă în 2 Noembrie esmișii centralei din Sânmărtin să prezintă în comuna Feisa, unde credincioșii gr-cat. având un paroh vrednic de

toată lauda, au putut să dobândească bun rezultat. Conferențiarul nostru dl Anastasiu Beșa vorbește și aici cu multă pricepere, convingător și pe o limbă frumoasă românească, cum rar auzim pe la noi. Domnia Sa e de origine grănițer, unde Românii trăiesc într'o massă mare laolaltă și n'au norocire de străini, îi ascuți deci cu drag pronunțarea lor curată românească. Fiecare vorbă a conferențiarului face o impresie vădită asupra ascultătorilor, cari deși țărani, sunt dornici de învățatură și cultură națională.

Să înscriu 26 de inși membri, la noua însușire. Apoi să dă numele de »Târnavănea« la bânca cea nouă și oaspeții găzduiți cu multă afabilitate, boierește din partea Doamnei preotese, s'au relntors la Sânmărtin.

Banca populară în Boian.

La încheierea foin primim știrea îmbucurătoare, că s'a înființat o tovarășie nouă și în comuna Boian, unde oamenii au primit cu însuflețire pe conducătorii noștri.

Precum vedem pretutindenea conducătorii Despărțământului nostru sunt primiți cu mare drag din partea poporului de rând. Ne bucurăm, că în părțile noastre contactul între poporul, sau mai bine zis țărâniea noastră și între cărturari devine permanent, ne mândrim cu un popor atât de inteligent și brav, care pricepe gândurile bune ale câtorva domni mai cu tragere de inimă cătră țărâniea română. Idealul nostru a fost totdeauna să luminăm, și să întărim aceasta țărânie, să-și poată ocupa locul, acela, care i-se cuvine în istoria și concertul popoarelor. Nu ne înșelăm deci și nu ne amăgim, dacă mărturisim, că tocmai pentru aceste motive, acțiunea domnilor dela Despărțământ să prefacă într'un adevărat drum de triumf!

Aral Chazi.

Viriliști români în congregația comitatensă pe anul 1914.

Se știe, că lista viriliștilor comitatensi se compune în tot anul. Până în 31 August a fiecărui an trebuie să facă perceptoria regească un conspect despre aceia, cari plătesc mai multă dare și cari au drept la computarea dublă a dării.

Dela anul 1914 încolo congregația comitatensă a noastră va constă din 116 membrii viriliști, 116 membrii aleși și din oficiali comitatensi cu vot consultativ și decisiv. Până acuma a fost numărul viriliștilor și a aleșilor câte o sută.

Fiind numărul membrilor viriliști 116, perceptoria regească face un conspect, în care sunt scris 116, cari plătesc mai multă dare, și a căror dare să compută dublu. Într'unul din numerii trecuți am arătat pe aceia, cari au drept la computarea dublă a dării.

Pe basa conspectului făcut și înaintat de perceptoria regească în anul curent, comitetul esmis pentru compunerea listei viriliștilor a compus o listă pentru anul 1914, care după rectificările făcute de comitetul de suprăcenzurare a fost acceptată și de congregația de toamnă ținută în 16 Oct. 1913

Din lista aceea aflăm că membrii viriliști români vor fi pe anul 1914 următorii:

Dnii Simion Caluțiu, adv. Sânmărtin cu cor. 686 94, Dr. Romul Boila, adv. Sânmărtin cu 490 88, Dr. Alexandru Morariu, adv. Ibașfalău cu 478 08 și Ioan Anca, preot Supădure cu 369 70, la cari s'a computat darea dublu.

Dnii Emil Vlăssa, proprietar Sâncel cu 780 87, Petru Șogău, proprietar Cerghidul-mare cu 659 27, Emil Popp, proprietar Bobohalma cu 657 71, Zaharie Boilă, executor reg. Sânmărtin cu 604 90, Eugen Bian, proprietar Făgnt cu 465 65, Ioan Fekete, arendator Pănade cu 351 88 și Moise Birtolon proprietar Lascud cu 335 45, dare socotită simplu.

Deci congregația va numără 11 membrii viriliști români. Cu plăcere

Blaj - Palasfalău 23 novembre 1913

Jonkhu

constatăm, că numărul membrilor viriliști români s'a sporit cu trei deodată. Și anume membrii noi sunt dnii Simion Caluțiu, Zaharie Boila și Ioan Fekete.

Din lista viriliștilor se poate constata mai departe, că românii noștri deși au mai multă proprietate ca unii frați unguri și sași sunt trecuți în lista ca „birtokos“ proprietari, pe când acestia ca „nagybirtokos“ mare proprietar.

Spre fala „libertății absolute cetățenești“ și al „libertății religioase“ să poate afla din lista viriliștilor, că membrii viriliști sunt și 26 jidani, mai bine zis israeliți.

Pe dl Eugen Bian, notar penzionat și mare proprietar în Faget, îl botează administrația și îl trece în lista de Bian Ödön birtokos, și nu „Bian Jenő nagybirtokos“, ceea ce ne genează mult la ochi. Dl Bian ar trebui să protesteze împotriva acestui abuz.

În fine facem atenție pe frații noștri români, ca să se îngrijească pe anul viitor de cu bună vreme de lista viriliștilor. Pentru un om diplomat e de ajuns să fie aruncat cu 150 cor. dare directă de stat, ca să ajungă membru virilist. Deci simplu 300 cor. sunt de ajuns.

Observatorul.

Dreptul de virilist a dlui Ioan Anca desconsiderat.

Dl Ioan Anca preot în Supădure face parte de 2 ani, ca membru virilist în congregația comitatenză. Deși darea e neschimbată și e de ajuns, ca chiar simplu luată în considerare, să-i deie dreptul de virilist, a fost scos din lista care s'a făcut pe anul 1914. Numai în urma unui recurs energic i-a succes să fie primit și pe mai departe între viriliști. Îl salutăm în mijlocul viriliștilor români și condamnăm pe aceia, cari comptând la bătrânețele dlui Anca, au voit să-l lipsească de dreptul dat prin lege.

Pretorul din Hususău Fazakas Géza, împotriva școlii românești.

În comuna Feisa a fost uz de când există școala română acolo, că plata învățătorului s'a încasat dela locuitorii comunei, cari toți sunt români gr.-cat., cu repartitia comunală deodată pe cale administrativă. Ce s'a gândit dl pretor Fazakas Géza, la care s'au vândut de una zile 6 învățători români, chiar și învățătorul din Feisa, a oprit cu porunca aspră pe organele administrative dela încasarea plății învățătorescilor. Nu știm, care a fost motivul, dar ori care a fost noi vedem un sistem în procedura prim-pretorului Tóth, el a fost, care în gradul prim a denegat la vremea sa ajutorul administrativ cerut pentru încasarea repartitiei din Bii, maghiara. Din procedura prim-pretorului să tragem o învățatură bună. Cu lașitate și purtare slabă românească nu ajungem la nimic. Cât de scârbos sau oferit cei șasa învățători prim-pretorului la alegerile partiale din lunie, și ce folos, că învățătorul Constantin Frâncu, din Feisa azi mâne nu capătă plata, pentru că oamenii opriți fiind de administrație, nu plătesc de loc.

C. M.

Vești triste...

— Comitatul Târnavei-mari în cea mai mare letargie. —

Nepăsarea față de interesele populațiunii române în acest comitat e fără păreche. De decenii încoace simțul față de cauza publică ro-

mânească doarme. Avem mulți plugari deștepti și sirguincioși în acest comitat și acesta e norocul, că elementul românesc și-a eluat nivelul cultural și economic, la care se află astăzi, pentru că excepționând câteva sate, acest popor românesc nu are conducători! Nu are cu deosebire pe terenul, unde interesul românesc e mai mult atăcat din partea sașilor. Puterea de viață a țărănimii e atât de agresivă în acest comitat, încât sașii își tem averile comunale, de o eventuală stăpânire românească. E natural deci, că pentru susținerea măiestrită a puterii, față de elementul românesc să folosească sașii noștri de toate mijloacele ilegale de-a transpune averile comunale sub monopolul sășesc, înstrăinându-le bisericilor sășesti.

În zilele acestea s'a ținut congregația comitatului Târnavă-mare, care pe lângă tot recursul bisericii gr.-or. din Măgărei, de a da din ajutorul de 7000 cor., votat de comuna bisericii sășesti de aici și ei în proporția numerică partea cvenită a aprobat concludul comunal și a respins recursul bisericii gr.-or. Deși avem mai mulți membrii advocați și alți oameni neatârnatari în aceasta congregație, nu și-au ținut de datorință nici unul a se prezenta măcar la adunare. Atragem atențiunea lumii românești, că în acest comitat, unde poporul român materialmente e mai mult despoiat în favorul sașilor, prin situația administrativă — dominată de aceștia — poporul român nu are nici un apărător, așa încât e silit să recurgă în alte comitate după sprijin. Ni-s'au insinuat nenumerate gravamine până acum, de a cărori vindecare am făcut deja dispoziție. Cauza românilor din Măgărei, perdută la congregație, a fost îmbrătoșată de noi și apelată la judecătoria administrativă din Pesta.

Precum știu în comitatul Târnavei-mari prin dl Dr. Iuliu Maniu, delegatul comitetului nostru național, a fost organizat partidul nostru. Ce semne de viață a dat acest partid până acuma? Provocăm pe cei competenți să-și facă datoria, altcum vom descoperi înaintea publicității indolența detestabilă a conducătorilor români din acest comitat.

E nespus de trist, când ești silit să alergi în vecini după fiecare bucată de pâne, bine știind, că n'ai trebui să o faci aceasta, dacă cei pus în fruntea noastră s'ar gândi și la soarta țărănimii române de aici. Am avut noroc în trecut și sper, că și în viitor, că aproape fiind de alte centre românești, așa spre pildă de Ibașfalău, acolo oameni de talia lui Dr. Morariu, îmbrătoșează cu drag cauza noastră, necunoscând nici o osteneală, când e vorba de soarta țărănimii române. Ce mult aș dori și am dori câțiva de aici, să avem și noi personalități, în jurul cărora să ne grupăm cu drag și să ne luptăm cu bărbăție ca și în alte comitate pentru bunăstarea și pentru luminarea poporului nostru.

Correspondent.

Am dat loc acestei corespondențe, a cărei autor e un om de încredere, un român bun și mai pe sus de toate, unul care poartă la inimă soarta țărănimii române din comitatul Târnavei-mari, am dat însă loc și din motivul, că veștile triste ce le primim din acel ținut, să țin lanț. Ne doară mult, că nu putem înregistra fapte vrednice de laudă, sperăm însă, că vom fi primii, cari constatăm, că roată să întoarcă și acolo...

Apelul foii noastre de a da ajutor gratis românilor în afaceri de interes general, a avut precum vedem efect bun. Frunțașii din centrele apropiate să grăbesc a da tot ajutorul posibil poporului vrednic de o soartă mai bună, împlinind deci și datorința altora.

Scandalul orașului Diciosân-mărtin în atențiunea ministrului de interne.

În numărul nostru trecut am arătat, că orașul D.-Sânmartin înființat la 1 April 1912 încă până în ziua de azi n'are budget aprobat de forurile superioare. Sa știe, că primarul acestui oraș este suspendat. Nu știm încă din ce motive. Dară e de ajuns, ca „să numim de „scandal“ cazul, ca orașul Sânmartin încă n'are budget de un an și trei sferturi și are deja pe primul primar suspendat. Ce zice la lucru asta dl Sándor János, ministru de interne? Cum

poate suferi o astfel de iregularitate în comitatul, zis „model“, și în cercul, unde Dsa este deputat? Așteptam curmarea scandalului!

Observatorul.

Higiiena alimentelor și beuturilor.

Partea cea mai mare și cea mai importantă din igienă e aceia care se ocupă cu alimentele; pentru că în viața noastră alegerea cea mai potrivită și cea mai bine judecată de substanțele cele mai bune, pentru îndeplinirea deosebitelor funcțiuni, e o chestiune foarte importantă, care trebuie să intereseze pe ori ce om. Dacă am ajuns în atare pozițiune, că putem limita și înlătură chiar diferitele cauze de boale, legate de constituția aerului solului etc. cu atât mai mult în puterea noastră stă, ca să guvernăm alimentația pe care o putem schimba după voie. Studiul acestei ramuri e necesar și pentru igiena privată și pentru cea publică, pentru că cunoștința ei e un mijloc din cele mai puternice spre a păstra sănătatea și a o restabili, când e modificată. În boale, un regim rațional prețuește mai mult ca toate medicamentele din farmacie.

Regimul poate vindeca fără nici un medicament de cele mai multe ori. Higiena publică prevede regimul în mei multe boale provenite din alimente ca: Pelayri, erjatismul trichinosa etc.

Pe de altă parte am văzut cum omul e influențat în viața lui prin Sol, apă și mai cu seamă prin oxigenul aerului admosferic, element, care e de cea mai mare importanță în producerea călduri animalelor și în nutriția tuturor ființelor și fără care aceste funcțiuni nu se pot îndeplini. Omul crește și își întreține constituția fizică și chimică a țesuturilor din organism prin alimentație.

Din punctul de vedere al nutrițiunii, fiziologia, după cum vom vede mai departe ne arată că voința exercită deodată și în același timp două mișcări opuse, una de *distingere* sau desasimulație și alta de *formațiune* și de *reparație*, asimilația care întreține formarea și dezvoltarea corpului; tot ea ne spune, că nutriția se va face regulat numai în puterea unei temperaturi anumite și constante.

De unde vedem că alimentația are importanța cea mai mare în desfășurarea fenomenelor vieții omului și a animalelor; ia se continuă la animalele cu temperatură constantă, cari au întotdeauna trebuințe de substanțe de calorificație și de nutriție, pe când la cele cu temperatură variabile nu e trebuincioase, când e frig pentru că organismul lor e adormit și nu mai funcționează pentru că viața lor e amorțită în tot timpul rece și nu se deșteaptă decât înpresionate de căldură.

De altă parte, ori ce substanță alimentară se poată folosi omului, trebuie să-i dea o formă, prin cetile digestiei, formă, care va servi la calorificație și la nutriție.

Prin urmare putem defini un aliment orice substanță, care introduce în tubul digestiv și modificată în el prin diferite transformări ce le încercă e destinată să înlocuiască pierderile, să întretină creșterea capului și căldură animală, adică energia.

Deci în articolul de față în care mă ocup exclusiv de alimentație, voi căuta se stabilesc influența diferitelor substanțe, cari au să repareze pierderile organismului, apoi laptele cari ne dau ideia un aliment complet, și în fine alimente, la obișnuite, descompuse în elementele lor, — în comparații cu alimentele complexe.

Prin urmare va trebui se stabilim mai întâi o deosebire clară între diferitele substanțe din grupa *ingestu* care trece sub firma de: condimente, beuturi, otrăvuri și medicamente.

Condimentele se deosebesc de alimente prin proprietatea ce au se modifice gustul acelor din urmă, să le facă mai lesne de digerat în organism; cu toate aceste sacharul, grăsimea întrebuințată în condimente ar aparține mai mult marelui grupe de alimente fiindcă iau parte colorificație.

Din contră *beuturile* ca: apa, vinul, laptele sunt greu de deosebit de alimente, pentru că și ele hrănesc organismul întocmai ca alimentele es. sacharui sau laptele cari încă contribuie la hrana omului.

Otrăvurile se deosebesc însă de alimente prin faptul că ele se opun la nutriția organismului, de multe ori debilitându-l sau chiar periclitându-i sănătatea.

În fine medicamentele au o importanță și o deosebire mult mai mare — căci pe lângă că combat boalele, dar întăresc organismul și ajută nutriției lui, și se opun la formația otrăvurilor încercând a le combate și ale anihila și ale elimina din organismul bolnav.

Din aceste considerațiuni vom vedea că unele substanțe ca: laptele, ouele, carnea etc., nutresc corpul, îl fac să crească, să se desvolte, îl întăresc și-i dau energia necesară — scop al creșterii și reproducerii (per petuarea speciei) și aceste se numesc alimente propriu zise; unele, ca ceapa, usturoiul, piperul etc., modifică gustul și se numesc condimente. Iar altele, a căror acțiune să îndreaptă mai mult asupra sistemului nervos es. beuturile alcoolice, cafeaua, ceaiul, excitându-l sau degradându-l în cantitate mai mare.

Alimentele se numesc complete și incomplete din punct de vedere al clasificării lor; după cum proporția elementelor corespunde direct cu cerințele organismului, es. ca în lapte sau se găsească în proporții variate ca: în oue, cărnuri vegetale, proporții cari nu sunt suficiente pentru întreținerea organismului. După compoziția lor alimentele le mai putem divida în ternare și quaternare. Primele sunt constituite numai din carbon, oxygen și hidrogen. Cele quaternare din carbon, oxygen și azot. Primele se mai numesc și respiratoare sau de calorificație, pe când secundele; plastice, pentru că întrețin întreaga viața tuturor celulelor din organism.

Natural, că aceasta divide nu e tocmai exactă, pentru că și substanțele grase intră în compoziția celulelor, putându-se modifica în plastice, precum uneori cele plastice pot lua parte la calorificație, putând întreține căldură animală, es. în unele boale, când omul nu se poate nutri cu alimente, el însuși rezervă cărnurilor lui, îi dă energia calorifică.

Substanțele ternare se mai numesc și *hidrocarbonate*, pe când cele quaternare *azotate*.

Alimentele mai pot suferi și o altă împărțire es. după originea lor, în: alimente de origine animală — alimente de origine vegetală și alimente minerale.

Deci, făcând până aci numai o clasificare a alimentelor în general, sper că într'un alt articol mă voi ocupa mai amănunțit asupra acestei chestiuni alimentare atât de importantă, dela care în cele mai multe cazuri depinde viața și sănătatea omului.

Dr. V. Hâncu.

Sedința comitetului central al Despărțământului.

Miercuri în 15 Oct. s'a ținut sedința comitetului central al Despărțământului la care au luat parte toți membrii comitetului și anume dnii protopopi Todoran din Cetate de balta, dl Papiu din Iernut, dl A. Beșu, director de bancă în Sânmărtin, Dr. Radeș avocat în Sânmărtin, dl Cheșian, preot în Bobohalma, dl Folea, preot în Boziaș, dl Berghian preot în Abuș, dl Moldovan, învățător în Bazna și directorul Desp. Dr. Boilă, adv. în Sânmărtin.

Sedința comitetului a durat aproape trei ceasuri, în decursul acesteia s'au discutat în amănunte, toate chestiunile obștești aducându-se hotărâri frumoase. S'a hotărât înființarea alor mai multe tovarășii pe teritoriul acestui Desp. apoi ținerea alor mai multe prelegeri cu schiopticon, aranjarea unei serii de prelegeri în Sânmărtin, îndemnarea cărturarilor să deie tot concursul lor acțiunii comitetului, mai ales în ținerea cursurilor da analfabeți.

Informațiuni.

Comitetul național român la ultima sa sedința ținută în Budapesta a hotărât ținerea alor mai multe adunări populare, editarea unui memoriu pentru informarea străinătății în toate

limbile culte, asupra situației noastre, a poporului român din Transilvania și Ungaria; a încredințat o persoană vărsată în atari chestiuni cu organizarea partidului nostru, a desbătut apoi alte probleme interne a partidului, s'a ocupat între altele cu reorganizarea partidului național din județul Târnaveni-mici.

*

Trupa teatrală românească din România de sub conducerea artistului Antonescu, care a cercetat și va cerceta încă multe centre românești, e primită pretutindenea cu un entuziasm de nedescris. În 28 Nov. va cerceta din nou Blajul. Îndemnăm inteligența noastră din aceste ținuturi precum și țărâtimea fruntașă să sprijinească pe artiștii noștri, delectându-se în adevărata artă românească și în frumuseța limbii române, în graiul dulce a românilor scutiți de străinisme.

*

La alegerile congregaționale din județul Aradului, partidul nostru în urma tradării preoților și a învățătorilor a fost complet înfrânt. Înregistrând acest fapt din cale afară trist constatăm cu bucurie, că preoțimea și învățătorimea din părțile târnăvene stau încă neclintiți în jurul steagului național, numai ei știu ce jertfe aduc, și avem nădejde, că nici de aici înainte nu vor părăsi calea cea adevărată.

*

În toate judele românești s'a deslănțuit o luptă aprigă pentru revindicarea drepturilor noastre. Astfel în județul Albei-Inferioare a ținut o vorbire de mare însemnătate fruntașul distins al românilor din țara aceasta avocatul Dr. Iuliu Maniu, desvâind toate gândurile ascunse a stăpânirii, arată ce mare însemnătate avuse acțiunea militară a României.

*

Unul dintre cei mai eminenti cugetători a românimii, un fruntaș distins al mișcărilor naționale în România, profesorul și publicistul din București, dl Bogdan-Duică, a declarat unui ziarist român, că România așteaptă dela noi fapte, nu numai vorbe frumoase, așteaptă pornirea luptei celei mai radicale pentru emanciparea noastră națională. Suntem mulți aici, cari ne cugetăm la fel.

*

În consiliul județean al Hunedoarei viceprezidentele partidului național român, avocatul din Orăștie, dl Aurel Vlad. într'o vorbire mare, relevă într'alte și respingerea recursului înaintat de dl Morariu, la ministrul Sándor János, în chestia faimosului statut orășenesc dela Ibașfalău.

Mai nou.

Alegerile congregaționale.

La alegerile congregaționale, românii rugați fiind să rămână în absolută pasivitate, constatăm cu bucurie, că alegătorii români au arătat un spirit de disciplină exemplar. Nu s'a prezentat nimeni la alegeri. Membrii maghiari și sașii maghiarizați au venit și ei într'un număr bagatel, alegând spre marea noastră mirare și câțiva români, despre cari poate cred, că să vor da pe partea lor. Noi credem, că așa un lucru murdar nu să poate presupune încă despre nici un român luptător din acest comitat.

Redacția.

Alegerea de notar în Tăuni.

— Candidații români au căsūt. —

În ziua de 15 Noemvrie a fost alegeri de notar cercual în Tăuni, pentru comunele: Chesler, Faget și Tăuni. Populația curată românească, deci și antiștiile comunale sunt scutite de străini. Cu toate că în locul prim a fost recomandat un român, candidându-se încă și un alt român ales a fost totuși un maghiar. După informațiile noastre primite candidatul în locul prim dl Maior, a fost recomandat chiar din partea ministrului de interne Sándor János. Administrația la și sprijinit pe față iar în dos a comis tot ce ia stat în putere să înfrângă pe candidații români.

Din partea noastră declarăm, că regretăm mult, caderea românilor, datorința comunelor, eră să aleagă în tot cazul pe unul dintre români. Nu știm ce considerații deosebite au îndemnat pe țărâni noștri să porceadă astfel, în tot cazul ar fi dorit să primim chiar din mijlocul lor lămuriri.

Reorganizarea partidului.

Suntem informați, că exmisul comitetului național, în curând va sosi la Diciosânmărtin, să execute ultimele acte pentru reorganizarea partidului național din comitat!

Ne încredințăm, că fruntașii comitatului vor fi la fruntea chemării lor.

Redacția.

Posta Redacției.

Dlui coresp. din com. Târnavă-mare. Îți mulțumim de cele trimise. Te rugăm să bați și în viitor la ușa modestei noastre redacții. — A. N. Sibiu. De ce nu dai semne de viață? — Mai multora: Urmează pe rând.

PERSONALE. Dl Emil Folea și-a deschis cancelaria advocațională în Sânmărtin. Împărtășindu-i felicitările noastre, reamintim publicului românesc faptul, că dl Folea a fost unul dintre conducătorii tinerimii universitare române din Cluj. Ne bucurăm și așteptăm deci să vină în ajutorul aceluia, cari luptă pentru binele poporului românesc din ținuturile Târnavelor.

Redactor responsabil: IOAN MIHU.

Atelier de încălțăminte

de primul rang, unde se execută toate comanda în timpul cel mai scurt. Prețuri moderate. Reparație din material bun. Încălțăminte gata. Serviciu prompt.

Cu stimă:

Alexandru Macarie,
măestru pantofar.

Diciosânmărtin.

Mare asortiment de:

Ștofă, Postav, Barchet, Pichet, Tenis, Zefir, Pânsă, Dehlen, Creton, Dantelă, Ciorași, Batiste, Pălării, Gulere, Mangete, Plapome, Năfrâmi, Bumbac, Arniciu, etc. etc.

Se pot cumpără cu prețurile cele mai ieftine la:

„Iulius Anca“
Diciosânmărtin.

Automobil de închiriat

la

Dănilă Boila, în Diciosânmărtin,

tot acolo se pot căpăta mărfuri de fier, delicatesă, băcănie, porțelan, sticlării, coloniale și vâpsăli.

Magazină de petroliu.

Moară mânăată de putere motorică,
fabrică românească
de țigle și cărămizi

„PETRU ȘI PAUL“

în orașul Diciosânmărtin,
unde se poate măcina în orice tim pi se află cărămizi și țigle de tot soiul esp lângă prețuri modeste. Se pot încărcă la fața locului vagoane de marfă pentru transport pe linia ferată.

Românul Gărnăvean.

La legat

Anul 1910

Un număr nenumerotat din 15 June.

Anul 1. 1913

Nr. 2-5, 9-10

Anul 2. 1914

Nr 1, 3-4

St. Yambourie 1951.

Maria Pop